

Ρωμαϊκά Ιδιωτικά Πορτρέτα στη Μ. Ασία

Summary :

Ιδιωτικό πορτρέτο ονομάζεται η απεικόνιση ενός ατόμου, άνδρα ή γυναίκας, που δεν ανήκει σε κάποια αυτοκρατορική δυναστεία. Τα ιδιωτικά πορτρέτα υπερτερούν αριθμητικά των αυτοκρατορικών. Μεγάλα σύνολα ιδιωτικών πορτρέτων βρέθηκαν στην Έφεσο, την Αφροδισιάδα και το Πέργαμο. Τα περισσότερα χρονολογούνται στην Πρώιμη (τέλη 1ου αι. π.Χ.-τέλη 1ου αι. μ.Χ.) και κυρίως στην Ύστερη Αυτοκρατορική περίοδο (3ος αι. μ.Χ.-αρχές 4ου αι. μ.Χ.). Σε αυτά περιλαμβάνονται και τα πορτρέτα των τοπικών ιερέων και ιερέων, που ήταν υπεύθυνοι για τη λατρεία των διάφορων θεοτήτων και πολύ συχνά των αυτοκρατόρων και της οικογένειάς τους.

Date

τέλη 1ου αι. π.Χ./τέλη 1ου αι. μ.Χ.- 3ος αι. μ.Χ./αρχές 4ου αι. μ.Χ.

Geographical Location

Μικρά Ασία

1. Χρονικό πλαίσιο

Ο συνολικός αριθμός των ολόγλυφων ιδιωτικών πορτρέτων από τη Μικρά Ασία ξεπερνά τα 500. Σε αυτά δεν υπολογίζονται τα έργα με αμφισβητούμενη προέλευση και τα ακέφαλα αγάλματα. Το ίδιο ισχύει και για τα πολυάριθμα ρωμαϊκά πορτρέτα που σώζονται σε ανάγλυφα, τα περισσότερα από τα οποία ανήκουν στην κατηγορία των ταφικών. Ορισμένες από τις ολόγλυφες **εικονιστικές** κεφαλές ανήκαν σε ανακεκλιμένες μορφές που διακοσμούσαν τα κλινόμορφα καλύμματα **ρωμαϊκών σαρκοφάγων**. Από καλύμματα σαρκοφάγων είναι πολύ πιθανό να προέρχονται και κάποια άλλα πορτρέτα, από τα οποία διατηρούνται μόνο το κεφάλι και τμήμα του λαιμού.

Το ένα πέμπτο των ιδιωτικών πορτρέτων της **Επαρχίας της Ασίας** χρονολογείται στην Ύστερη περίοδο της Δημοκρατίας και στην Πρώιμη Αυτοκρατορική περίοδο (1ος αι. π.Χ.-1ος αι. μ.Χ.).¹ Προέρχονται σχεδόν αποκλειστικά από θέσεις της δυτικής Μικράς Ασίας, κυρίως από την **Έφεσο**.² Η Σμύρνη έχει λίγα παραδείγματα να επιδείξει, καλής ποιότητας, κυρίως από την περιοχή της **Αγοράς**. Σε ορισμένα από αυτά η απόδοση των χαρακτηριστικών του προσώπου γίνεται με ρεαλιστικό τρόπο, στοιχείο που κυριαρχεί την περίοδο αυτή στα ιδιωτικά πορτρέτα της Ρώμης.³ Σε κάποια άλλα έργα ακολουθείται από τους γλύπτες η τοπική ελληνιστική παράδοση με τον ιδεαλιστικό τρόπο απόδοσης των χαρακτηριστικών του προσώπου.

Τα ιδιωτικά πορτρέτα της εποχής του **Αδριανού** (117-138 μ.Χ.) δεν επιτρέπουν την εξαγωγή εκτεταμένων συμπερασμάτων εξαιτίας του γεγονότος ότι είναι ελάχιστα σε αριθμό και αποτελούν μεμονωμένα παραδείγματα προερχόμενα από διαφορετικές περιοχές της Μικράς Ασίας. Στην περίοδο των Αντωνίνων (138-193 μ.Χ.) διακρίνονται από τους μελετητές δύο διαφορετικές μεταξύ τους καλλιτεχνικές τάσεις. Τα έργα της πρώτης ομάδας εμφανίζουν μια σειρά στοιχείων όπως το μαλακό πλάσιμο, την απουσία γραμμικότητας με την αποφυγή των πολλών εγχαράξεων και την ομαλή μετάβαση από τον ένα πλαστικό όγκο στον άλλο.⁴ Διαφορετικά τεχνικά χαρακτηριστικά διαπιστώνονται στα πορτρέτα της άλλης ομάδας. Σε αυτά κυριαρχεί η τάση για διαχωρισμό των όγκων και για εναλλαγή του φωτός και της σκιάς (chiaroscuro), που επιτείνεται με τη χρήση του τρυπανιού.⁵

Στο α' μισό του 3ου αι. μ.Χ., ιδιαίτερα στην περίοδο από τον Ελαγάβαλο (ή Ηλιογάβαλο) (218-222 μ.Χ.) έως και τον Τριβωνιανό Γάλλο (251-253 μ.Χ.), παρατηρείται θεαματική αύξηση του αριθμού των ιδιωτικών πορτρέτων.

Ρωμαϊκά Ιδιωτικά Πορτρέτα στη Μ. Ασία

Την περίοδο αυτή στα πορτρέτα της Ρώμης υπάρχει η τάση να περιορίζεται ο όγκος της κόμης και της γενειάδας, ενώ οι επιμέρους βόστρυχοι αναλύονται με αβαθείς και συνήθως μικρού μεγέθους χαράξεις. Αντίθετα, στα έργα από τη Μικρά Ασία οι χαράξεις είναι πιο επιμήκειες και τα μαλλιά εξακολουθούν να αποδίδονται με όγκο. Στο πρόσωπο, επίσης σε αντίθεση με τα έργα της πρωτεύουσας, τα χαρακτηριστικά αποδίδονται με πλαστικότητα και συχνά παρατηρείται προτίμηση στο διαχωρισμό των διάφορων μερών. Μια εικονιστική κεφαλή ιδίωτη από τη [Μυσία](#), που φυλάσσεται στο Μουσείο του Βερολίνου θεωρείται από τις καλύτερες ποιοτικά και πιο χαρακτηριστικές εικονιστικές κεφαλές αυτής της περιόδου στη Μικρά Ασία.

Μεγάλος αριθμός ιδιωτικών πορτρέτων χρονολογείται και στον υπόλοιπο 3ο και τις αρχές του 4ου αι. μ.Χ. Ανάμεσά τους παρατηρούνται έντονες στιλιστικές αποκλίσεις, αλλά και κάποια κοινά γνωρίσματα. Τα σημαντικότερα από αυτά εντοπίζονται στην «επίπεδη» διαμόρφωση της σάρκας στα μάγουλα και στη μη φυσιοκρατική απόδοση της στοματικής σχισμής, που συχνά γίνεται με τη χρήση τρυπανιού. Το τρυπάνι δε χρησιμοποιείται στους άλλοτε ίσιους και άλλοτε σγουρούς βοστρύχους της γενειάδας και κάποιες φορές αποφεύγεται και στην επεξεργασία της κόμης. Τα περισσότερα έργα χαρακτηρίζονται από τη «σκληρή» διαπραγμάτευση των όγκων και από την ολοένα επεκτεινόμενη αποστασιοποίηση από τη φυσιοκρατική απόδοση των προσωπογραφικών χαρακτηριστικών. Πρέπει να σημειωθεί ότι αρκετά από τα ύστερα αυτά πορτρέτα βρέθηκαν στην Παμφυλία.

2. Αγαλματικοί τύποι

Τα ανδρικά αγάλματα ιδιωτών της Μικράς Ασίας, ακόμα και αυτά των πιο καταξιωμένων τοπικών παραγόντων, διαφοροποιούνται από τα [αυτοκρατορικά](#) στην επιλογή των [αγαλματικών τους τύπων](#). Αρκετά είναι τα παραδείγματα των διάφορων ιδεαλιστικών τύπων και κυρίως αυτών με τη ρωμαϊκή ενδυμασία.⁶ Λιγότερο συχνή είναι η απεικόνιση ιδίωτη με την ελληνική ενδυμασία (χιτώνας και ιμάτιο), η οποία προτιμάται συνήθως στα αγάλματα των ιερέων και των φιλοσόφων. Το ίδιο ισχύει και για τους διάφορους ιδεαλιστικούς τύπους, που συνδέονται εικονογραφικά με μορφές θεών ή αθλητών. Τα πρότυπά τους αντλούνται συχνά από πρωτότυπα έργα του 5ου και του 4ου αι. π.Χ.⁷ Αντίθετα, εξαιρετικά σπάνιο ήταν για οποιονδήποτε εκτός του αυτοκράτορα να εικονίζεται στον τύπο του θωρακοφόρου. Στην περίπτωση των γυναικείων πορτρέτων οι επιλογές ήταν πιο περιορισμένες: απεικονίζονται σχεδόν αποκλειστικά με χιτώνα και ιμάτιο. Οι ιδεαλιστικοί αγαλματικοί τύποι περιορίζονται στα γυναικεία μέλη των αυτοκρατορικών οικογενειών.

3. Κέντρα παραγωγής

Μεγάλος αριθμός ιδιωτικών πορτρέτων βρέθηκε στην Έφεσο, σημαντικό εμπορικό κέντρο της Επαρχίας της Ασίας. Η σημασία των έργων της για τη μελέτη της εξέλιξης των ρωμαϊκών ιδιωτικών πορτρέτων εντοπίζεται στο γεγονός ότι τα έργα εκτείνονται χρονικά μέχρι και την Παλαιοχριστιανική περίοδο, χωρίς μάλιστα να εντοπίζεται κάποιο ιδιαίτερα μεγάλο χρονικό κενό. Ειδικά για τον 3ο αι. μ.Χ. πρέπει να σημειωθεί ότι αντιπροσωπεύουν σχεδόν το μισό του συνολικού αριθμού των ιδιωτικών πορτρέτων της Μικράς Ασίας. Στις εικονιστικές κεφαλές της Εφέσου διαπιστώνεται απουσία ενότητας ως προς το στιλ, που πρέπει να οφείλεται στο ότι προέρχονται από καλλιτεχνικά εργαστήρια διάφορων περιοχών. Τα πιο πρώιμα από αυτά, έως και την περίοδο των Αντωνίνων (138-193 μ.Χ.), χαρακτηρίζονται, όπως και τα σύγχρονά τους αυτοκρατορικά, από απουσία προσπάθειας ή ικανότητας των καλλιτεχνών για την απόδοση τεχνικών λεπτομερειών. Το μάραρο που χρησιμοποιείται στις περισσότερες περιπτώσεις ανήκει σε μια λεπτόκοκη ποικιλία που δεν απαντά στην

Ρωμαϊκά Ιδιωτικά Πορτρέτα στη Μ. Ασία

περιοχή της Εφέσου και η προέλευσή του πρέπει να αναζητηθεί σε κάποια λατομεία στο εσωτερικό της Ανατολίας.⁸

Πολύτιμα στοιχεία προσφέρουν και τα ευρήματα της [Αφροδισιάδας](#), κυρίως έπειτα από τις συστηματικές ανασκαφές των τελευταίων δεκαετιών. Τα εργαστήριά της επέδειξαν δραστηριότητα από την Πρώιμη Αυτοκρατορική έως και την Παλαιοχριστιανική περίοδο, και δημιούργησαν υψηλής ποιότητας πορτρέτα. Τα ιδιαίτερα γνωρίσματά τους διαμορφώνονται στο 2ο αιώνα και απαντούν μέχρι και τον 5ο αι. μ.Χ.

Από τον [Αύγουστο](#) (27 π.Χ.-14 μ.Χ.) έως τον Αδριανό (117-138 μ.Χ.) μεγάλο καλλιτεχνικό κέντρο φαίνεται πως αποτέλεσε και το [Πέογαμο](#), διοικητική πρωτεύουσα της ρωμαϊκής επαρχίας της Ασίας. Κύριο γνώρισμα των έργων του είναι η έντονη προσκόλληση στην ελληνιστική καλλιτεχνική παράδοση.⁹

4. Πορτρέτα ιερέων και ιερειών

Στους πρώτους μεταχριστιανικούς αιώνες σημαίνοντες πολίτες επιδίωκαν να γίνουν ιερείς υπεύθυνοι για την [αυτοκρατορική λατρεία](#) και με την ιδιότητά τους αυτή να τιμηθούν με την ανάθεση [ανδριάντα](#). Τα [διαδήματα](#) που έφεραν μας προσφέρουν πληροφορίες για την άσκηση της αυτοκρατορικής λατρείας. Διαδήματα εμφανίζονται σε ορισμένες κοπές νομισμάτων πόλεων της Μικράς Ασίας. Οι συγκεκριμένες απεικονίσεις αποτελούν έκφραση της επιδίωξης ορισμένων πόλεων να αναβαθμιστούν σε σχέση με τις υπόλοιπες.

Σώζονται περισσότερα από 20 πορτρέτα ιερέων και ιερειών με διάδημα διακοσμημένο με [προτομές](#).¹⁰ Προέρχονται από διάφορες πόλεις της Επαρχίας της Ασίας, όπως την Αφροδισιάδα, την Έφεσο, την [Πέογη](#), την [Κύζικο](#), τις [Σάρδεις](#), ενώ για ορισμένα έργα ο ακριβής τόπος εύρεσης δεν είναι γνωστός.¹¹ Το οψιμότερο γνωστό πορτρέτο της κατηγορίας προκαλεί εντύπωση λόγω της χρονολόγησής του στα τέλη του 4ου μ.Χ., αλλά και του γεγονότος ότι ανήκει σε γυναίκα.¹²

Από τα μέχρι στιγμής στοιχεία της έρευνας το διάδημα στις προτομές ήταν ένα τυπικό γνώρισμα των ιερέων της Μικράς Ασίας. Τα παραδείγματα από τις υπόλοιπες επαρχίες της ρωμαϊκής επικράτειας είναι ελάχιστα. Η μορφή του ποικίλλει. Σε ορισμένες περιπτώσεις η διακόσμηση του κεφαλιού είναι απλή¹³ και σε άλλες περισσότερο επιτηδευμένη, όπως σε δύο παραδείγματα, τα οποία φέρουν κάλαθο στο θόλο του κρανίου.¹⁴ Το διάδημα αποτελείται συνήθως από ένα στεφάνι ή ένα [στροφίον](#), πάνω από το οποίο υπάρχει ένα είδος ταινίας, όπου προσδένονταν οι διακοσμητικές προτομές. Σε κάποια πορτρέτα ιερειών το στεφάνι ή το στροφίον έχει αντικατασταθεί από μια [διάλιθη ταινία](#).¹⁵

Ο αριθμός των προτομών του διαδήματος ποικίλλει από 1 έως 15. Τα κεφάλια των προτομών, που αρκετά συχνά ήταν έξεργα και γι' αυτό πιο επιρρεπή στη φθορά, δε σώζονται. Συνήθως η διάγνωση του φύλου των μορφών επιτυγχάνεται μόνο από τα ενδύματα. Στις περιπτώσεις στις οποίες η μορφή φέρει θώρακα ή [paludamentum](#) θεωρείται ότι παριστάνει κάποιο αυτοκράτορα ή μέλος δυναστείας. Η παρουσία θωρακοφόρων προτομών διαπιστώνεται σε όλα σχεδόν τα διαδήματα των ιερέων, και για το λόγο αυτό θεωρούνται υπεύθυνοι για την αυτοκρατορική λατρεία. Η ευθύνη τους επεκτεινόταν συχνά και στη λατρεία διάφορων θεοτήτων. Σε δύο περιπτώσεις, από την Αφροδισιάδα, στην κεντρική προτομή εικονίζεται η [Αφροδίτη](#). Στο παλιότερο παράδειγμα, του τέλους του 1ου αι. μ.Χ., συνοδεύεται από τις προσωποποιήσεις του [Ήλιου](#) και της Σελήνης και στο νεότερο, του τέλους του 2ου ή των αρχών του 3ου αι. μ.Χ., από μέλη της αυτοκρατορικής δυναστείας των

Ρωμαϊκά Ιδιωτικά Πορτρέτα στη Μ. Ασία

Σεβήρων.¹⁶

1. Σε περίπου 20 υπολογίζονται τα γνωστά έργα πριν από την αποδοχή του τίτλου του Αυγούστου, δηλαδή του Σεβαστού, από τον Οκταβιανό το 27 π.Χ.
2. İnan, J. – Rosenbaum, E., *Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor* (London 1966), σελ. 120-158, αρ. κατ. 135-202, πίν. LXXIX-CXI και İnan, J. – Alfoldi-Rosenbaum, E., *Römische und Frühbyzantinische Porträtplastik aus der Türkei. Neue Funde* (Mainz am Rhein 1979), σελ. 169-194, αρ. κατ. 122-161, πίν. 101-123.
3. İnan, J. – Rosenbaum, E., *Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor* (London 1966), σελ. 117-120, αρ. κατ. 127-134, πίν. LXXVI-LXXVIII και İnan, J. – Alfoldi-Rosenbaum, E., *Römische und Frühbyzantinische Porträtplastik aus der Türkei. Neue Funde* (Mainz am Rhein 1979), σελ. 160-168, αρ. κατ. 114-121, πίν. 93-100. Για μια σύντομη εισαγωγή στην τέχνη των ιδιωτικών πορτρέτων της Ρώμης στην Πρώιμη Αυτοκρατορική περίοδο βλ. Kleiner, D.E.E., “Private portraiture in the Age of Augustus”, στο: Winkes, R. (επιμ.), *The Age of Augustus. Conference held at Brown University, Providence, Rhode Island, 1982. Archaeologia Transatlantica V* (Louvain-la-Neuve 1985), σελ. 107-135, εκ. 1-10.
4. İnan, J.– Rosenbaum, E., *Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor* (London 1966), σελ. 191-192, αρ. κατ. 263, πίν. CXLIII. 1-2, από τη Σίδη της Παμφυλίας.
5. İnan, J. – Rosenbaum, E., *Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor* (London 1966), σελ.209, αρ. κατ. 288, πίν. CLXIV.1-2, από την Αντιόχεια της Πισιδίας.
6. Δηλαδή με toga και tunica. Goette, H.R., *Studien zu römischen Togadarstellungen* (Mainz am Rhein 1990).
7. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο ανδριάντας ιδιώτη που βρέθηκε σχετικά πρόσφατα στην Αφροδισιάδα. Παραλλάσσει τον ιδεαλιστικό τύπο με μάτιο γύρω από τους γοφούς και χρονολογείται στις αρχές του 1ου αι. μ.Χ. Βλ. Hallett, C.H., “A group of portrait statues from the civic center of Aphrodisias”, *AJA* 102 (1998), σελ. 77-80, αρ. 3, εκ. 18-19, 25. Ο συγκεκριμένος τύπος χρησιμοποιήθηκε σε αγάλματα αυτοκρατόρων και ιδιωτών κυρίως του 1ου αι. μ.Χ.
8. Το μάρμαρο της Εφέσου είναι χονδρόκοκκο, ιδιαίτερα εύθραυστο και κατά συνέπεια μη κατάλληλο. Η χρήση του στην πλαστική είναι ελάχιστη.
9. İnan, J.– Rosenbaum, E., *Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor* (London 1966), σελ. 112, αρ. κατ. 115, πίν. LXVIII.2-3.
10. İnan, J. – Alfoldi-Rosenbaum, E., *Römische und Frühbyzantinische Porträtplastik aus der Türkei. Neue Funde* (Mainz am Rhein 1979), σελ. 38, σημ. 172-173.
11. Γνωρίζουμε τα ονόματα τριών ιερέων από τις επιγραφές στις βάσεις των αγαλμάτων τους. Πρόκειται για μια ιέρεια, την Πλανκία Μάγνα, το άγαλμα της οποίας χρονολογείται στην περίοδο του Αδριανού (117-138 μ.Χ.) και για δύο ιερείς, το Φλάβιο Δαμιανό και το Δομιτίνο Διογένη, που χρονολογούνται στην περίοδο του Σεπτιμίου Σεβήρου (193-211 μ.Χ.). Βλ. İnan, J.– Alfoldi-Rosenbaum, E., *Römische und Frühbyzantinische Porträtplastik aus der Türkei. Neue Funde* (Mainz am Rhein 1979), σελ. 248, αρ. κατ. 225, πίν. 158.1-3, 159, 160.2, 271.4 και σελ. 210-213, αρ. κατ. 186, πίν.138.1, 139, 140.3, 274.
12. İnan, J.– Rosenbaum, E., *Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor* (London 1966), σελ.179, αρ. κατ. 241, πίν. CXXXIII. 3-4.
13. İnan, J.– Rosenbaum, E., *Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor* (London 1966), αρ. κατ. 151, 169, 219, 241, 251 και İnan, J. – Alfoldi-Rosenbaum, E., *Römische und Frühbyzantinische Porträtplastik aus der Türkei. Neue Funde* (Mainz am Rhein 1979), αρ. κατ. 225, 264, 311.
14. İnan, J.– Rosenbaum, E., *Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor* (London 1966), σελ. 164, 204-205, αρ. κατ. 216, 282, πίν. CXXI.1-2, CLVII.
15. İnan, J.– Alfoldi-Rosenbaum, E., *Römische und Frühbyzantinische Porträtplastik aus der Türkei. Neue Funde* (Mainz am Rhein 1979), σελ. 177-178, 327-329, αρ. κατ. 137, 326, πίν. 110.3-4-111.1-2, 235, 275.1-3.

Ρωμαϊκά Ιδιωτικά Πορτρέτα στη Μ. Ασία

16. İnan, J.– Rosenbaum, E., *Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor* (London 1966), σελ. 171-172, αρ. κατ. 228, πίν. CXXVI (χρονολογείται στην περίοδο του Δομιτιανού (81-96 μ.Χ.) και ό.π., σημ. 30 (χρονολογείται στην περίοδο των Σεβήρων τέλη 2ου-αρχές 3ου αι. μ.Χ.). Και τα δύο βρέθηκαν στην Αφροδισιάδα.

Bibliography :

	İnan J., Alföldi-Rosenbaum E. , <i>Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor</i> , London 1966
	İnan J., Alföldi-Rosenbaum E. , <i>Römische und Frühbyzantinische Porträtsplastik aus der Türkei. Neue Funde</i> , Mainz am Rhein 1979
	Goette H.R. , <i>Studien zu römischen Togadarstellungen</i> , Mainz am Rhein 1990
	Kleiner D.E.E. , "Private portraiture in the age of Augustus", Winkes, R. (ed.), <i>The age of Augustus. Conference held at Brown University, Providence, Rhode Island, 1982</i> , Louvain-la-Neuve 1985, <i>Archaeologia Transatlantica</i> V, 107-135
	Hallett C.H. , "A group of portrait statues from the civic center of Aphrodisias", <i>AJA</i> , 102, 1998, 77-80

Webliography :

	Museo Nacional de Arte Romano http://museoarteromano.mcu.es/retrato_en.html
	Roman Portrait Sculpture http://www.metmuseum.org/TOAH/HD/ropo/hd_ropo.htm

Glossary :

	paludamentum Η στρατιωτική χλαμύδα των Ρωμαίων.
	αγαλματικός τύπος, ο Η στάση και η μορφή με τις οποίες επιλέγει ο γλύπτης να αποδώσει το σώμα ενός αγάλματος.
	ανδριάς, ο Μεμονωμένο έργο γλυπτικής που παρίστανε αρσενική ή θηλυκή μορφή θεών ή ανθρώπων, συνήθως ολόσωμη. Αργότερα ο όρος χρησιμοποιήθηκε αποκλειστικά για αγάλματα θνητών.
	διάδημα, το Ταινία από ύφασμα ή μέταλλο η οποία δενόταν στο κεφάλι. Αποτελούσε κόσμημα της κεφαλής, αλλά και θρησκευτικό έμβλημα. Στους λαούς της Ανατολής ήταν και έμβλημα της βασιλικής εξουσίας. Ο Μέγας Αλέξανδρος παρέλαβε από τους Πέρσες τη χρήση του ως βασιλικού συμβόλου.
	διάλιθη ταινία, η (θηλ.) Ταινία που διακοσμείται με μεγάλο αριθμό πολύτιμων ή ημιπολύτιμων λίθων.
	εικονιστικό άγαλμα, το Αγαλμα ή μορφή σε ανάγλυφο στο οποίο αναγνωρίζονται ατομικά χαρακτηριστικά.
	προτομή, η Η απεικόνιση του κεφαλιού με το πάνω μέρος του κορμού, συνήθως έως το στήθος. Συχνά στηρίζεται σε μικρή τετράγωνη βάση. Το κάτω μέρος του πορτρέτου διακοσμείται σε ορισμένα παραδείγματα με φύλλα άκανθας.
	στροφίον, το (ουδ.)

Ρωμαϊκά Ιδιωτικά Πορτρέτα στη Μ. Ασία

Μεταλλικό συνήθως στεφάνι κυλινδρικής διατομής.